

QARABAĞ-7

ARPA SORTU

**Müəlliflər: H.S.Hüseynov,
Ə.C. Musayev,
C.Ə.Əliyev,
C.Q.Həşimov**

Sort 1988-ci ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №4659

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında arpanın dünya kolleksiyasından kütləvi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort intensiv tipli olub yatmaya davamlıdır. Bitkinin boyu 87-106 tərtibində dəyişir. Vegetasiya müddəti 167-211 gündür. Bitkinin kollanması orta vəziyyətdədir. Boruya çıxma dövründə bitkinin rəngi açıq yaşıldır.

Növmüxtəlifliyi nutansdır. Sünbülləri ikicərgəli, qılçıqlı, küləşi sarıdır. Sünbülün uzunluğu və sıxlığı ortadır. Sünbülcük pulcuğu orta uzunluqdadır, zəif damarlıdır. Qılçıqları qismən uzundur, dişlidir, rəngi sarı və zəif dağılındır. Dəni orta irilikdə sarı rəngdədir.

Məhsuldarlığı: Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında üçillik orta məhsuldarlığı suvarmada 5,53 t/ha olmuşdur. Sort məhsuldardır. Potensial məhsuldarlığı 5,5-6,0 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 ədəd dənin kütləsi 40-41 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 10-11%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Pas və unlu şəh xəstəlikləri ilə zəif dərəcədə sirayətlənir. Sürmə xəstəliklərinə davamlıdır. Qışlamayı yaxşı keçirir

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Qarabağ düzənliyinin və respublikanın digər suvarılan bölgələrində becərilməsi təklif olunur. Sortun suvarma şəraiti üçün ən yaxşı sələfi cərgəarası becərilən bitkilər hesab olunur.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabrın ikinci yarısından noyabrın birinci yarısınaqədər olan dövr hesab olunur.

Səpin norması: Hektara 3,0-3,5 milyon cücərmə qabiliyyətinə malik toxum səpilməsi tövsiyə olunur. Səpin müddəti gecikdirilmiş sahələrdə bu normanı 10% artırmaq olar.

Gübrə norması: Sortun yüksək məhsuldar olmasını nəzərə alaraq yüksək aqrofonda becərilməlidir. Belə ki, şum altına hektara təsiredici maddə hesabı ilə 90-100 kq fosfor, 50-60 kq kalium gübrələrinin, 80 kq azot gübrəsinin isə vegetasiya müddətində yemləmə şəklində iki dəfəyə verilməsi məsləhətdir.

QARABAĞ-21

ARPA SORTU

**Müəlliflər: H.S.Hüseynov,
C.Q.Həşimov,
E.M. Əhmədov**

Sort 1997-ci ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №00032

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında yerli ikicərgəli arpa hibridləri populyasiyasından fərdi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort intensiv tipli olub, yatmaya tam davamlıdır. Bitkisinin boyu 88-100 sm-dir. Vegetasiya müddəti 170-200 gün arasında dəyişir. Rayonlaşmış Qarabağ 7 sortundan 3-5 gün tez yetişir. Bitkinin yarpaqlarının rəngi açıq yaşıldır.

Növmüxtəlifliyi nutansdır: Sünbülləri ikicərgəli, qılçıqlı, küləşi sarıdır. Sünbülün uzunluğu və sıxlığı ortadır. Qılçıqları orta uzunluqda, dişlidir, rəngi sarı və zəif dağılandır. Dəni iri və sarı rəngdədir.

Məhsuldarlığı: Sortun Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında üçillik orta məhsuldarlığı suvarmada 6,17 t/ha olub, Qarabağ 7 sortundan 0,64 ton artıq məhsul vermişdir. Sort yüksək məhsuldardır. Potensial məhsuldarlığı 5,5-6,5 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: Dəni çox iridir. 1000 ədəd dənin kütləsi 44-50 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 11-12%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Pas və unlu şəh xəstəlikləri ilə zəif dərəcədə sirayətlənir. Sürmə xəstəliklərinə qarşı davamlıdır. Sortun qışlaması yaxşıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Qarabağ düzənliyinin və eyni zamanda respublikanın digər suvarılan bölgələri üçün becərilməsi təklif olunur. Sortun suvarma şəraitində ən yaxşı sələfləri cərgəarası becərilən bitkilər hesab olunur.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabrın ikinci yarısından noyabrın birinci yarısınaq olan dövr hesab olunur.

Səpin norması: Hektara 3,0-3,5 milyon cücərmə qabiliyyətinə malik toxumla səpilməlidir. Səpin müddəti gecikdirilmiş sahələrdə səpin normasını 10% artırmaq olar.

Gübrə norması: Sortun yüksək məhsuldar olmasını nəzərə alaraq yüksək aqrofondada, şum altına təsiredici maddə hesabı ilə hektara 80-100 kq fosfor, 50-60 kq kalium gübrələrinin, 80 kq azot gübrəsinin isə vegetasiya müddətində yemləmə şəklində verilməsi məsləhətdir.

CƏLİLƏBƏD-19

ARPA SORTU

**Müəlliflər: Q.H.Orucov,
H.S.Hüseynov,
Ə.C.Musayev,
F.V.Şərbətov,
Y.F.Əliyev**

Sort 2001-ci ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №00060

Mənşəyi: Sortun Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutun Cəlilabad Bölgə Təcrübə Stansiyasında İngiltərə mənşəli ikicərgəli arpa genotiplərindən çoxqatlı kütləvi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort intensiv tipli olub, yatmaya davamlıdır. Bitkinin boyu 90-100 sm-dir. Vegetasiya müddəti 177-184 gündür. Bölgə üçün rayonlaşmış sortdan 5-8 gün tez yetişir. Bitkinin kollanması orta səviyyədədir. Boruya çıxma dövründə bitkinin yarpaqlarının rəngi açıq yaşıldır.

Növmüxtəlifliyi nutansdır. Sünbülün uzunluğu və sıxlığı ortadır. Sünbücük pulcuğu uzunsov-oval, zəif damarlıdır. Qılçıqları orta, sarı rəngli, kobud və zəif dağılındır.

Məhsuldarlığı: Cəlilabad Bölgə Təcrübə Stansiyasında sortun üçillik orta məhsuldarlığı 4,21 t/ha olub, Standart sortdan hektara 1,45 ton artıq məhsul vermişdir. Sort yüksək məhsuldardır. Potensial məhsuldarlığı dəmyədə hektardan 6,0-7,0 tondur.

Dənin keyfiyyəti: Dəni orta iridir. 1000 ədəd dənin kütləsi 40-44 qramdır, dəndə zülalın miqdarı 11,0-12,0%-dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Pas və unlu şəh xəstəlikləri ilə zəif dərəcədə sirayətlənir. Sort helmintosporioz və sürmə xəstəliklərinə davamlıdır. Quraqlığa davamlıdır və qışlamayı yaxşı keçirir.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Cənubi Muğan bölgəsi və respublikanın digər dəmyə bölgələrində becərilməsi tövsiyə olunur. Dəmyə şəraitində qara herikdən və cərgəarası becərilən bitkilərdən (noxud, mərci) sonra səpilməsi tövsiyə olunur.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabrın üçüncü və noyabrın birinci on günlükləri aralığı hesab olunur.

Səpin norması: Optimal səpin müddətində hektara 3,0-3,5 milyon cücərə bilən toxum səpilməlidir.

Gübrə norması: Sortun yüksək məhsuldar olmasını nəzərə alaraq yüksək aqrofonda becərilməlidir. Belə ki, şum altına hektara təsiredici maddə hesabı ilə 90-100 kq fosfor, 50-60 kq kalium gübrələrinin, vegetasiya dövründə 70-80 kq azot gübrəsinin verilməsi məsləhətdir.

QARABAĞ 22

ARPA SORTU

**Müəlliflər: Q.A.Novruzlu ,
Ə. C. Musayev,
H.S. Hüseyinov,
M.Ə. Babayev,
E.M. Əhmədov**

Sort 2002-ci ildən Azərbaycan Respublikası seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət Reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent № 00065

Mənşəyi: Sort Azərbaycan Elmi Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunun Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında, arpanın Dünya kolleksiyasından (VİR), çoxqatlı fərdi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort intensiv tipli olub yatmaya davamlıdır. Bitykinin boyu 85-97 sm-dir. Vegetasiya müddəti 193-210 gündür. Bitkinin kollanması orta vəziyyətdədir.

Növmüxtəlifliyi *nutansdır.* Boruya çıxma dövründə bitkinin rəngi açıq yaşıldır. Sünbülün uzunluğu və sıxlığı ortadır. Sünbülcük pulcuğu orta uzunluqdadır. Qılçıqları qismən uzundur.

Məhsuldarlığı: Sort məhsuldar olub, potensial məhsuldarlığı hektardan 7,0-7,5 tondur.

Dənin keyfiyyəti: Dəni orta irilikdədir. 1000 dənin kütləsi 42 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 12,5-13,5 % -dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Pas xəstəliklərinə olduqca az sirayətlənir. Unlu şəh və sürmə xəstəliklərinə davamlıdır. Duza, quraqlığa davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Qarabağ düzənliyi, Şirvan bölgəsi, respublikanın digər suvarılan və dəmyə bölgələri üçün becərilməsi təklif olunur.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabr ayının ikinci yarısından noyabr ayının birinci yarısınaqədər hesab olunur.

Səpin norması: Hektara 3,0-3,5 milyon cücərən toxum səpilməlidir. Səpin müddəti gecikdirilmiş sahələrdə bu normanı 10 % artırmaq olar.

Gübrə norması: Sortun yüksək məhsuldar olmasını nəzərə alaraq yüksək aqrofondə becərilməlidir. Belə ki, şum altına hektara, təsiredici maddə hesabı ilə səpinqabağı 90-100 kq fosfor, 50-60 kq kalium gübrələrinin, 80 kq azot gübrəsinin isə yeşilmə şəklində iki dəfəyə verilməsi məsləhətdir.

Baharlı

ARPA SORTU

Müəlliflər: Q.H.Orucov,
Ə.C.Musayev,
P.S.Qarayev,
T.T.İsmayılov,
Q.M.Həsənova

Sort 2009-cu ildən Azərbaycan Respublikasının seleksiya nailiyyətlərinin Dövlət reyestrinə daxildir və patentlə mühafizə olunur. Patent №00114

Mənşəyi: Payızlıq çoxcərgəli arpa sortu İKARDA-dan introduksiya olunmuş Rihani-03 nümunəsindən çoxqatlı kütləvi seçmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort ortaboyludur (95-110 sm), gövdəsi nisbətən möhkəm, yatmaya davamlıdır, məhsuldar kollanması 3,5-4,5-dir. Vegetasiya müddəti dəmyə şəraitində üç ildə orta hesabla 182 gün təşkil edir ki, bu da rayonlaşmış sortdan 5-6 gün qısaadır. Yarpaqların rəngi açıq yaşıl olub, kollanma vaxtı zəif mum təbəqəsi ilə örtülür.

Növmüxtəlifliyi *parallelum* körndür. Sünbülü silindirik formada olub, düz, orta irilikdə (8-9sm), sarı rəngdədir. Sünbüldə sünbülcüklər orta sıxlıqda yerləşmiş, sünbüldə dənələrin sayı 54-60 ədəddir. Qılçıqları orta uzunluqda və xarakteri zərifdir. Dənləri orta irilikdə, yumurtavari formada, rəngi sarı və şırımın xarakteri ortadır.

Məhsuldarlığı: Nəmləklə təmin olunmamış dəmyə şəraitində məhsuldarlığı 3,0-3,4 t/ha arasında dəyişmişdir. Rayonlaşmış arpa sortlarından 0,6-1,0 t/ha yüksək məhsul verməsi ilə fərqlənir. Sortun yüksək aqrotexniki şəraitdə potensial məhsuldarlığı 6,5-7,0 t/ha-dır

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 46-48 qramdır, dəndə zülalın miqdarı 10,7-11,0% - dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Sort sarı və qonur pasa, sürmə və unlu şəh xəstəliklərinə orta davamlıdır. Standartla müqayisədə tez yetişdiyindən yaz-yay quraqlığından qaçır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sortun Cənubi Muğan və respublikanın digər dəmyə və suvarma bölgələrində becərilməsi təklif olunur. Dəmyə bölgələrində qara herikdən, suvarma rayonlarında isə pambıqdan və digər cərgəarası becərilən bitkilərdən sonra əkilməsi münasibdir.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabrın üçüncü və noyabrın birinci on günlükləri aralığı hesab olunur.

Səpin norması: Hektara 3,0-3,5 milyon ədəd cücərə bilən toxum səpilməsi tövsiyə olunur.

Gübrə norması: Şum altına hektara təsiredici maddə hesabı ilə 90 kq fosfor, 60 kq kalium gübrələrinin, vegetasiya müddətində isə 60 kq azot gübrəsinin yemləmə şəklində iki dəfəyə verilməsi məsləhətdir.

QARABAĞ 23

ARPA SORTU

**Müəlliflər: Ə.C.Musayev,
H.C.Həşimova,
M.Ə.Babayev,
V.F.İbadov,
M.H.Seyidov**

Sort 1999-cu ildə Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında, Qarabağ 7 arpa sortunun Almaniyə mənşəli Danilo sortu ilə növlərarası hibridləşmə yolu ilə alınmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort ikicərgəli olub, qısa boyludur (81-83 sm), yatmaya, dənin tökülməsinə davamlıdır, yarpaqların rəngi açıq yaşıldır və mum təbəqəsi ilə zəif örtülmüşdür. Vegetasiya müddəti üçillik orta 171 gün təşkil edir.

Növmüxtəlifliyi *erektumdur.* Sünbülü orta uzunluqda, açıq sarı rəngdə, iyşəkili və orta sıxlıqdadır. Qılçıqları uzun, dağılan, xırda dişli və açıq sarı rəngdədir. Dəni iri, yumurtavari formada, açıq sarı rəngdədir.

Məhsuldarlığı: Sortun Tərtər BTS-də üçillik orta məhsuldarlığı suvarmada 6,2 t/ha olmuşdur ki, bu da bölgə üçün rayonlaşmış sortdan 0,6 t/ha çoxdur. Sortun potensial məhsuldarlığı 6,5-7,0 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 45-49 qramdır, dəndə zülalın miqdarı 11,5-12,7 % - dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Sort pas, sürmə xəstəliklərinə davamlı, unlu şəhə orta həssasdır. Sortun qışlaması yaxşıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sortun suvarma və dağətəyi bölgələrdə becərilməsi məsləhət görülür. Ən yaxşı sələfləri suvarma şəraitində cərgəarası becərilən bitkilər, nəmliklə təmin edilməmiş dəmyədə isə qara herikdir.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabrın üçüncü və noyabrın ikinci on günlükləri aralığı hesab olunur. gecikmiş və yaz əkinlərində də istifadə etmək olar.

Səpin norması: Optimal səpin müddətində hektara səpin norması 2,5-3,0 milyon gecikdirilmiş və yaz səpinlərində isə 3,5-4,0 milyon cücərən toxum səpilməsi tövsiyə olunur.

Gübrə norması: Yüksək və keyfiyyətli dən məhsulu almaq üçün hər hektara təsiredici maddə hesabı ilə 60 kq fosfor, 60 kq kalium və 100 kq azot gübrələri verilməlidir.

QARABAĞ 33

ARPA SORTU

Müəlliflər: Ə.C.Musayev,
H.C.Həşimova,
M.Ə.Babayev,
Q.H.Orucov,
S.M.Məmmədova,
M.H.Seyidov

Sort 2006-cı ildə Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasında, İKARDA-dan introduksiya olunmuş payızlıq və fakultativ arpanın beynəlxalq sort sınağı (IWFBYT-20) pitomnikindəki genotiplərdən fərdi seçmə yolu ilə yaradılmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort yarım payızlıqdır, boyu 85-90 sm, yatmaya, dəninin tökülməsinə tam davamlı, asan döyülən və tez yetişəndir. Vegetasiya müddəti 183-187 gün arasında dəyişir. Kollanması yüksəkdir. Bitkiləri kollanma fazasında yarım dikduran, yarpaqları tüksüz, zəif mum təbəqəsi ilə örtülüdür. Boruya çıxma zamanı yarpaqlarının rəngi açıq yaşıl olur.

Növmüxtəlifliyi erektumdur. Sünbülü ikicərgəli, orta uzunluqda (6,5 sm), açıq sarı rəngdə, iyşəkilli və sıxdır. Bir sünbüldə dənələrin sayı 29-31 ədəddir. Qılçıqları açıq sarı rəngdə, uzun, zəif dişikli və dağılındır. Dəni orta irilikdə, açıq sarı, uzunsovdur.

Məhsuldarlığı: Sortun Tərtər BTS-də suvarmada orta məhsuldarlığı 5,7 t/ha olmuşdur ki, bu da Qarabağ 7 sortuna nisbətən 0,8 t/ha çoxdur. Sortun potensial məhsuldarlığı 6,0-6,5 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 54-58 qram, dəndə zülalın miqdarı 13.0-13.6 % -dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Sort qonur pas, ləkəli helmintosporioz xəstəliklərinə orta davamlı, unlu şəh və toz sürməyə davamlıdır. Sort qısa davamlı və yerə yatmayandır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sortun suvarılan və nəmliklə təmin olunmuş dəmyə bölgələrində becərməsi məsləhət görülür. Ən yaxşı sələfləri suvarma şəraitində cərgəarası becərilən bitkilər, nəmliklə təmin olunmuş dəmyədə isə herikdir.

Səpin müddəti: Becərmə bölgələrindən asılı olaraq optimal səpin müddəti oktyabrın üçüncü və noyabrın birinci və ikinci on günləri aralığıdır. Gecikmiş və yaz səpinlərində də istifadə etmək olar.

Səpin norması: Optimal səpin müddətində hektara səpin norması 2,5-3,0 milyon gecikdirilmiş və yaz səpinlərində isə 3,5-4,0 milyon cücərə bilən toxum məsarifi məsləhət görülür.

Gübrə norması: Keyfiyyətli və yüksək dən məhsulu almaq üçün hər hektara təsiredici maddə hesabı ilə 60 kq fosfor, 60 kq kalium və 100 kq azot gübrəsi verilməlidir.

QÜDRƏTLİ-48

ARPA SORTU

Müəlliflər: Ə.C.Musayev,
C.M.Təlai,
Z.A.Məmmədov,
A.A.Cahangirov,
B.M.Əhmədov,
E.R.İbrahimov

Sort 2007-ci ildə Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Qobustan Bölgə Təcrübə Stansiyasında İKARDA-dan introduksiya olunmuş payızlıq arpanın beynəlxalq seleksiya materiallarından seçmə (*İBCB-WT-119*) pitomnikindəki çoxcərgəli genotiplərdən kütləvi seçmə yolu ilə yaradılmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sortu payızlıqdır. Boyu 90-110sm, yatmaya, dənin tökülməsinə davamlı, asan döyüləndir. Vegetasiya müddəti dağlıq dəmyədə 230-240 gün olub, tez yetişəndir. Kollanması yüksəkdir. Bitkiləri kollanma fazasında yerəyatan, yarpaqları tüksüz və rəngi tünd yaşıldır.

Növmüxtəlifliyi *pallidum*dur. Sünbülü orta uzunluqda (6,5-7,0sm), açıq sarı rəngdə və orta sıxlıqdadır. Bir sünbüldə dənələrin sayı orta hesabla 40-45 ədəddir. Qılıçları açıq sarı rəngdə, uzun və zəif dişçiklidir. Dəni orta irilikdə, açıq sarı və uzunsovdur.

Məhsuldarlığı: Sortun Qobustan BTS-də üçillik orta məhsuldarlığı 4,25 t/ha olmuşdur ki, bu da *Pallidium 596* sortuna nisbətən hər hektardan 0,8-1,0 t/ha çox məhsul vermişdir. Sortun potensial məhsuldarlığı 5,0-5,5 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 46-48 qramdır, dəndə zülalın miqdarı 12,5-13,5% -dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Sort qonur pas və bərk sürməyə davamlı və unlu şəh, ləkəli helmintosporioz xəstəliklərinə qarşı orta davamlıdır. Sort saxtaya və quraqlığa davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sortun nəmliklə təmin olunmamış dəmyə şəraitinə malik dağlıq və dağətəyi bölgələrində becərilməsi məsləhət görülür. Ən yaxşı sələfi qara və bitkili heriklərdir.

Səpin müddəti: Optimal səpin müddəti oktyabrın ayının birinci və ikinci on günlükləri aralığıdır. Gecikmiş səpinlərdə də istifadə etmək olar.

Səpin norması: Optimal səpin müddətində səpin norması hektara 3,0-3,5 milyon cücərə bilən toxum səpilməsi məsləhət görülür. Gecikmiş səpinlərdə səpin normasını 10-15%-ə qədər artırmaq məqsədə müvafiqdir.

Gübrə norması: Keyfiyyətli və yüksək dən məhsulu almaq üçün hər hektara təsiredici maddə hesabı ilə 60 kq fosfor, 50 kq kalium və 60 kq azot gübrələrinin verilməsi məsləhətdir.

DƏYANƏTLİ

ARPA SORTU

Müəlliflər: C.M.Təlai,
Ə.C.Musayev,
A.A.Cahangirov,
B.M.Əhmədov,
M.Q.Əhmədov,
E.R.İbrahimov

Sort 2009-cu ildə Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: Sort Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Qobustan Bölgə Təcrübə Stansiyası şəraitində İKARDA-dan introduksiya olunmuş payızlıq arpanın beynəlxalq müşahidə (*IBON-WT-48*) pitomnikindəki ikicərgəli arpa genotiplərindən kütləvi seçmə aparmaqla yaradılmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort payızlıqdır. Boyu 96-108 sm, yatmaya, dəninin tökülməsinə tam davamlı, asan döyüləndir. Vegetasiya müddəti dağlıq dəmyədə 234-237 gün olub, rayonlaşmış Cəlilabad 19 sortundan 3-4 gün tez yetişir. Kollanması yüksəkdir. Bitkiləri kollanma fəzasında yerə yatan, yarpaqları tüksüz, mum təbəqəsi ilə örtülməmişdir, rəngi tünd yaşıldır.

Növmüxtəlifliyi *nutansdır*. Sünbülü orta uzunluqda (8,0-8,5sm), iy formasında, açıq sarı rəngdə və sıxdır. Bir sünbüldə dənələrin sayı 30-35 ədəddir. Qılıçları açıq sarı rəngdə, uzun, xırda dişikli və dağılmayıdır. Dəni orta irilikdə, açıq sarı, yarımuzundur.

Məhsuldarlığı: Sortun nəmliklə təmin olunmamış dağlıq dəmyə şəraitində üçillik orta məhsuldarlığı 4,66 t/ha olmuşdur ki, bu da Cəlilabad 19 sortuna nisbətən 0,92 t/ha çoxdur. Sortun potensial məhsuldarlığı 5,0-5.5 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənin kütləsi 42-48 qramdır. Dəndə zülalın miqdarı 13,0-13,2% tərtibində dəyişir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Təbii və həmçinin süni sirayətlənmə fonlarında sarı pasa orta davamlı, qonur pas, unlu şəh və toz sürmə xəstəliklərinə qarşı davamlıdır. Bəzi illərdə rinxosporioz xəstəliyinə zəif tutulur. Sort quraqlığa və şaxtaya davamlıdır.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Sortun nəmliklə təmin olunmamış dağlıq və dağətəyi dəmyə bölgələrdə becərməsi məsləhət görülür. Ən yaxşı sələflər quraq dəmyə şəraitində qara və bitkili heriklərdir.

Səpin müddəti: Becərilmə bölgələrindən asılı olaraq optimal səpin müddəti oktyabrın birinci və ikinci on günlərləri aralığı hesab olunur.

Səpin norması: Optimal səpin müddətində hektara səpin norması 2,5-3,0 milyon (140-150 kq), gecikdirilmiş və yaz səpinlərində isə 3,5-4,0 milyon (160-170 kq) cücərə bilən toxum səpilməsi məsləhət görülür.

Gübrə norması: keyfiyyətli və yüksək dən məhsulu almaq üçün hər hektara təsiredici maddə hesabı ilə 60 kq fosfor, 50 kq kalium və 60 kq azot gübrəsi verilməlidir.

SADIQ

ARPA SORTU

**Müəlliflər: C.M.Təlai,
Ə.C.Musayev,
Q.A.Novruzlu,
S.İ.Şərbətov,
C.Ə.Bayramova,
Q.M.Həsənova**

Sort 2012-ci ildə Seleksiya Nailiyyətlərinin Sınağı və Mühafizəsi üzrə Dövlət Komissiyasına təqdim edilmişdir.

Mənşəyi: İkicərgəli arpa sortu Azərbaycan ET Əkinçilik İnstitutunun Cəlilabad Bölgə Təcrübə Stansiyasında İKARDA-dan introduksiya olunmuş *Arar/Rhn-03/Tadmor* nümunəsindən fərdi seçmə yolu ilə yaradılmışdır.

Ümumi xüsusiyyətləri: Sort qısa boylu olub (77-80sm), yerə yatmaya davamlıdır. Bitkidə məhsuldar gövdələrin sayı 6,3 ədəddir. Vegetasiya müddəti 186-190 gün təşkil edib, digər rayonlaşmış sortlardan 3-4 gün tez yetişir. Bitkinin yarpaqlarının rəngi açıq yaşıl rəngdədir, mum təbəqəsi ilə örtülməyib.

Növmüxtəlifliyi *nutansdır*. Sünbülü uzun (13-15 sm), orta sıxlıqda, silindirik formada və rəngi açıq sarıdır. Qılçıqları uzun, xarakteri dişli, rəngi açıq sarıdır. Dəni iri, uzunsov, açıq sarı rəngdədir. Bir sünbüldə dənələrin sayı 34-37 ədəddir.

Məhsuldarlığı: Sortun nəmliklə təmin olunmamış quraq dəmyə şəraitində üçillik orta məhsuldarlığı 3,15 t/ha olmuşdur. Bu da rayonlaşmış Cəlilabad 19 sortundan 0,39 t/ha yüksəkdir. Sortun potensial məhsuldarlığı yağmurlarla müxtəlif dərəcədə təmin olunmuş dəmyə şəraitində 4,5-5,5 t/ha-dır.

Dənin keyfiyyəti: 1000 dənənin kütləsi 41-43 q, dənə zülalın miqdarı 11,0-11,5% -dir.

Xəstəliklərə və iqlim şəraitinə davamlılığı: Pas xəstəliklərinə davamlı, unlu şəh və septorioz xəstəliklərinə zəif sirayətlənir. Quraqlığa davamlıdır, qışı yaxşı keçirir.

Becərilmə bölgələri və sələfləri: Respublikanın nəmliklə az təmin edilmiş aran və dağətəyi bölgələrində becərilməsi məsləhət görülür. Dəmyə bölgələrdə qara herikdən və cərgəarası becərilən bitkilərdən (noxud, mərci) sonra əkilməsi münasibdir.

Səpin müddəti: Sort üçün optimal səpin müddəti oktyabrın üçüncü və noyabrın üçüncü ongünlükləri aralığı hesab olunur.

Səpin norması: Optimal səpin müddətində hektara 3,0-3,5 milyon cücərən toxum səpilməlidir.

Gübrə norması: Şum altına hektara təsiredici maddə hesabı ilə 90 kq fosfor, 60 kq kalium gübrələri və 70 kg azot gübrəsi yemləmə şəklində iki dəfəyə verilməsi məsləhətdir.